

18 Şubat 1952'nin Ardından: Türk Basınında NATO'ya Katılıma Dair İlk Yorumlar

Buket Tekbaş, Doğu Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, İletişim Bilimleri Bölümü

ORCID: 0009-0002-3294-9395

E-Posta: buketekbas@gmail.com

Özlem Erkmen, Doğu Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, İletişim Bilimleri Bölümü

ORCID: 0000-0001-8761-5099

E-Posta: oerkmen@dogus.edu.tr

Öz

Bu çalışma, Türkiye'nin 18 Şubat 1952'de NATO'ya katılımının ardından basında yer alan haberler üzerinden kamusal söylemin nasıl inşa edildiğini ortaya koymayı amaçlamaktadır. Çalışmada, Türkiye'nin NATO üyeliğinin hemen sonrasındaki kamuoyu yansımalarını görebilmek amacıyla, 18-26 Şubat 1952 tarihlerini kapsayan bir haftalık süreç ele alınmıştır. Bu doğrultuda dönemin farklı siyasal eğilimleri temsil eden üç önemli gazetesi olan Ulus, Vatan ve Vakit gazetelerinde yayınlanan toplam 38 haber ve köşe yazısı incelenmiştir.

Araştırmanın kuramsal çerçevesi, medyanın kamuoyu oluşturma gücünü ortaya koyan gündem belirleme kuramı ve haberlerin nasıl sunulduğunu anlamaya yönelik çerçeveleme kuramına dayanmaktadır. Gündem belirleme bağlamında gazetelerin haberleri ne kadar öne çıkardıkları, haber sayıları, haberlerin sayfadaki konumları ve görsel kullanımı üzerinden değerlendirilmiştir. Çerçeveleme boyutu ise haberlerin nasıl sunulduğu, kullanılan anahtar kavramlar, başvurulan kaynaklar ve haberlerin tonu gibi unsurlardan hareketle tartışılmıştır.

Araştırmanın bulguları, siyasal eğilimleri fark etmeksizin üç gazetenin de NATO'ya üyeliği büyük ölçüde partiler üstü bir mesele olarak sunduğunu ve haberlerinde ağırlıklı olarak ulusal güvenlik ile diplomasi çerçevelerini öne çıkarttıklarını ortaya koymaktadır. Ancak genel olarak Türkiye'nin NATO üyeliğini destekleyici bir tutum benimsenmiş olmakla birlikte, gazetelerin farklı siyasi pozisyonları ve ideolojik yaklaşımları kullanılan retorik unsurlarda kendini göstermektedir. Üyelik süreci, Ulus gazetesinde ulusal egemenlik ve tarihsel süreklilik üzerinden meşrulaştırılırken; Vatan, üyeliği hükümetin başarısı ve Batı ile bütünleşmenin göstergesi olarak sunmuştur. Vakit ise üyeliği güvenlik açısından gerekli görmekle birlikte, Türkiye'nin kendi gücüne ve bağımsızlığına vurgu yapan, halkçı-milliyetçi bir söylem geliştirmiştir.

Bu farklılıklar, basındaki genel destekleyici tutumun tekdüze olmadığını, aksine söylemsel farklılıklar ve eleştirel nüanslar barındırdığını ortaya koymaktadır. Sonuç olarak, çalışma NATO üyeliğinin dönemin Türk basınında geniş bir meşruiyet çerçevesinde ele alındığını ortaya koymaktadır. Ancak bu ortak destekleyici tutum her gazetede farklı ideolojik vurgularla ve söylemsel farklılıklarla ifade edilmiştir. Böylece, dönemin siyasi ve toplumsal atmosferinin basına nasıl yansıdığıyla birlikte, basının yalnızca bir haber aktarıcısı değil, aynı zamanda dönemin politik yönelimleri ve toplumsal hassasiyetleri şekillendiren bir aktör olarak nasıl konumlandığı ortaya konmuştur.

Anahtar Kelimeler: Türkiye'nin NATO Üyeliği, Ulus Gazetesi, Vatan Gazetesi, Vakıf Gazetesi, Gündem Belirleme.

Following February 18, 1952: Early Representations of NATO Membership in the Turkish Press

Abstract

This study examines how the Turkish press covered Turkey's accession to NATO on 18 February 1952, a milestone in the country's foreign policy. To capture the immediate public reflections of this development, the research focuses on the one-week period between 18 and 26 February 1952. Within this framework, a total of 38 news articles and opinion pieces published in three major newspapers representing different political orientations of the time—*Ulus*, *Vatan*, and *Vakit*—were analyzed.

The theoretical framework of the study draws on agenda-setting theory, which highlights the media's power to shape public opinion, and framing theory, which addresses how news is presented. In terms of agenda-setting, the analysis considered the extent to which newspapers highlighted NATO membership by examining the number of articles, their placement on the page, and the use of visuals. The framing dimension was assessed through the ways in which news was presented, the key concepts employed, the sources referenced, and the overall tone of the coverage.

The findings reveal that, regardless of their political orientation, all three newspapers largely portrayed NATO membership as a supra-partisan issue and emphasized national security and diplomacy frames. Nevertheless, despite this broadly supportive stance, the newspapers' distinct political positions and ideological leanings were reflected in their rhetorical strategies. *Ulus* legitimized the accession by invoking national sovereignty and historical continuity; *Vatan*

framed it as a government achievement and a sign of integration with the West; while *Vakit* considered membership necessary for security but simultaneously advanced a populist-nationalist discourse emphasizing Turkey's own strength and independence.

These differences demonstrate that the supportive attitude in the press was not monolithic but instead contained discursive variations and critical nuances. In conclusion, the study shows that NATO membership was presented within a broad framework of legitimacy in the Turkish press of the period. Yet, this common supportive stance was articulated through distinct ideological emphases and discursive differences in each newspaper. Accordingly, the analysis illustrates how the political and social climate of the time was reflected in the press, and how the press functioned not only as a transmitter of news but also as an actor shaping political orientations and societal sensitivities.

Keywords: Turkey's NATO Membership, Ulus Newspaper, Vatan Newspaper, Vakit Newspaper, Agenda Setting.

Giriş

II. Dünya Savaşı sonrasında dünya, ideolojik, askeri ve ekonomik olarak birbirine zıt yaklaşımları olan iki blok arasındaki Soğuk Savaş'a sahne olmuştur. Sovyetler Birliği'nin öncülüğünde sosyalist ve otoriter Doğu Bloku ile Amerika Birleşik Devletleri'nin liderliğindeki liberal demokratik Batı Bloku arasındaki bu rekabette, Türkiye hem coğrafi konumu hem de siyasi tarihi açısından stratejik bir konuma sahip olmuştur. Sovyetler Birliği'nin tarihsel sıcak denizlere açılma hedefi karşısında bir engel oluşturan Türkiye, Batı için Sovyet yayılmasını sınırlayan değerli bir cephe hattı müttefiki olarak önem kazanmıştır. Bu bağlamda, ulusal güvenliğini sağlamak ve Sovyet genişlemesine karşı bir savunma hattı oluşturmak arayışıyla Türkiye, Batı Bloku içinde yer almayı stratejik bir tercih olarak benimsemiştir. Bu yönelimin temelinde, savaşın sonlarına doğru Sovyetler Birliği'nin Türkiye'ye yönelik toprak talepleri ve Boğazlar üzerinde hak iddiaları (Ünsal, 2011) ile ulusal güvenlik ve stratejik çıkar kaygıları (Saraçoğlu, 2007) belirleyici olmuştur.

Bu doğrultuda, 18 Şubat 1952 tarihinde gerçekleşen Türkiye'nin Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütüne (NATO) üyeliği, yalnızca uluslararası alandaki güç dengeleri açısından değil, aynı zamanda Türkiye'nin dış politika ekseninin netleşmesi bakımından da önemli bir dönüm noktasıdır. Dönemin iktidarı ve muhalefeti tarafından büyük ölçüde ortak bir anlayışla benimsenen bu gelişme, Türkiye için sadece bir güvenlik şemsiyesi değil, aynı zamanda Batı Bloku ile siyasi ve ekonomik entegrasyonun kapısını aralayan bir adım olmuştur (Balci, 2019).

Türkiye'nin NATO'ya katılım süreci, Cumhuriyet Halk Partisi (CHP) iktidarı döneminde atılan dış politika adımlarıyla şekillenmeye başlamıştır. NATO henüz kurulmadan önce Batı ittifakı içerisinde yer almak için çeşitli diplomatik girişimlerde bulunulmuştur. Türkiye'nin II. Dünya Savaşı sonrası yüzünü Batı'ya çevirdiğinin ilk göstergesi 1945'te kurulan Birleşmiş Milletler'in (BM) kurucu üyeleri arasında yer almasıdır. Savaş sonrası dönemde uluslararası normlara bağlılığın bir göstergesi olarak kabul edilen BM'ye dâhil olarak Türkiye, hem kurulan yeni uluslararası düzende diplomatik meşruiyetini kanıtlamış hem de Batılı müttefiklerle ortak bir siyasal zeminde buluşmanın avantajlarından faydalanmak istemiştir. Nitekim BM çatısı altında yürütülen barışçıl çözüm ve iş birliği süreçlerinde yer almanın, Türkiye'nin uluslararası toplumdaki görünürlüğünü artırarak NATO üyeliği yönündeki diplomatik hamlelerine destek sağladığı söylenebilir.

ABD Başkanı Truman, 12 Mart 1947'de Kongre'ye sunduğu Truman Doktrini ile Türkiye ve Yunanistan'a 400 milyon dolarlık askeri ve ekonomik yardım yapılmasını sağlamış; bu adım, Amerika'nın Türkiye'nin Batı'daki en önemli destekçisi olarak doğuşunu simgelemiştir (Tüter, 2015). Ayrıca 4 Temmuz 1948'de Türkiye ile ABD arasında imzalanan Ekonomik İşbirliği Antlaşması ile Marshall Planı kapsamında yardım süreci başlamıştır. Ancak bu ekonomik destekler güvenlik kaygılarını gidermekte yetersiz kalmış, Türkiye kendi güvenliğini sağlamak amacıyla NATO'ya katılmayı stratejik bir hedef haline getirmiştir (Ülman, 1968).

1948 yılında Brüksel Anlaşması ile Batılı ülkeler Sovyet tehdidine karşı savunma cephesi oluştururken, Dışişleri Bakanı Necmettin Sadak bu ittifaka katılmak amacıyla İngiliz yetkililerle görüşmeler yapmıştır. Sonuçsuz kalan görüşmelerin ardından dönemin Başbakanı Hasan Saka ise, Türkiye'nin ABD'nin "müttefikten öte bir müttefiki" olduğunu vurgulayarak, iki ülke arasındaki iş birliğinin askeri bir ittifakla güçlendirilmesi gerektiğini belirtmiştir. Sadak'ın alternatif olarak önerdiği İngiltere, Fransa, Türkiye ve Yunanistan'ı kapsayan "Akdeniz Paketi" girişimi de destek bulmamıştır (Erhan, 2009).

Türkiye, Avrupa Konseyi'ne katılmak için de yoğun diplomatik çaba göstermiş, 1949'un Ağustos ayında Konsey'den alınan davet NATO'ya üyelik umutlarını da önemli ölçüde artırmıştır. Ancak ABD'nin Türkiye'nin NATO üyeliği konusundaki tutumunda bir değişiklik olmamış, 1950 yılının başlarında ABD Akdeniz Filosuna bağlı gemilerin Türkiye'yi ziyaret etmesi dışında somut bir adım atılmamıştır (Balcıoğlu, 2005).

CHP hükümeti, 11 Mayıs 1950'de NATO'ya resmî üyelik başvurusunda bulunmuş; ancak İtalya dışında destek veren ülke çıkmadığı için girişim sonuçsuz kalmıştır (Erhan, 2009). Batı ile siyasi, ekonomik ve askerî entegrasyonu hedefleyen bu adımlar, Türkiye'nin NATO üyeliğine giden sürecin temel zeminini oluşturmuş, ancak üyelik hedefinin gerçekleşmesi Demokrat Parti (DP) iktidarına bırakılmıştır.

Henüz muhalefetteyken de CHP'nin dış politika çizgisini destekleyen DP (Balci, 2019) iktidara geldikten sonra da bu yönelimi sürdürmüştür. DP hükümeti, Haziran 1950'de patlak veren Kore Savaşı'nı NATO üyeliği sürecinde bir fırsat olarak değerlendirmiştir. BM Güvenlik Konseyi'nin çağrısına uyarak, Güney Kore'ye asker göndermeyi kabul eden Hükümet, bu kararın Batı'nın özgürlükçü fikirlerine bağlılıklarını göstereceğini düşünmüştür. Böylelikle 25 Temmuz 1950 tarihinde Bakanlar Kurulundan geçirilen hızlı bir kararla Kore'ye asker gönderilmesi kararlaştırılmıştır.

CHP ve Millet Partisi (MP) bu karara tepki göstermiş, ancak itirazları esasen Kore'ye asker göndermeye değil kararın TBMM'de görüşülmeden anılmasına yönelik olmuştur (Cengiz, 2009). ABD Kongresi nezdinde olumlu bir izlenim yaratacağı düşünülen bu adım, Türkiye'nin NATO üyeliği yolunda stratejik bir hamle olarak değerlendirilmiştir (Bozkurt, 2008). Bu kapsamda Türkiye, asker gönderme kararının hemen ardından 1 Ağustos 1950'de ikinci kez NATO'ya başvurmuş, ancak başvuru NATO Bakanlar Konseyinin Eylül toplantısında reddedilmiştir.

Türkiye'nin Kore Savaşı ile büyüyen Sovyet tehdidi karşısındaki jeopolitik değerinin, savaşa yaptığı katkı ile itibarının ve Batı ittifakına olan sadakatinin NATO nezdinde kabul görmesi için bir süre daha geçmesi gerekmiştir. Nitekim tarih 15 Mayıs 1951'i gösterdiğinde bu kez ABD müttefiklerine Türkiye ve Yunanistan'ın NATO'ya katılmalarını önermiştir (Erhan, 2009). Bu öneride Avrupa savunmasını yalnızca Batı hattıyla sınırlı kalmasının yetersiz olduğunun fark edilmesi, NATO'nun güvenlik açığı bulunan güney hattını güçlendirilme ihtiyacı ve Sovyetler Birliği'nin Akdeniz'e inmesini önleme hedefi etkili olmuştur. Bu gelişmeler, Türkiye'nin üyeliğine başlangıçta mesafeli duran İngiltere gibi ülkelerin direncini de kırmıştır.

Sonuçta 16-20 Eylül 1951 tarihlerinde Ottawa'da yapılan NATO Bakanlar Konseyi toplantısında Türkiye'nin Yunanistan'ın üyeliği oy birliğiyle kabul edilmiştir (Cengiz, 2009). Ardından 18 Şubat 1952'de, TBMM'de yapılan oylamada, bir çekimsiz oya karşılık 409 kabul oyu ile karar onaylanmış ve Türkiye resmen NATO üyesi olmuştur.

Bu çalışmada, Türkiye'nin NATO'ya üyelik kararının Türk basınında nasıl karşılandığı incelenmiştir. Bunun için üyeliğin kesinleştiği 18 Şubat 1952 tarihi ile takip eden bir haftalık süreçte (18–26 Şubat 1952) üç farklı siyasal görüşü temsil eden Ulus, Vatan ve Vakıf gazeteleri seçilmiştir. Gazetelerin bu tarih aralığında yayınladığı 38 adet haber ve köşe yazısı içerik, söylem ve çerçeve analizi yöntemleri kullanılarak incelenmiştir. İncelenen haber sayısı kısıtlı olsa da yöntemin çeşitli ve sistematik oluşu örneklemin derinlemesine incelenmesini mümkün kılarak çalışmaya analitik bir zenginlik katmakta ve niceliksel sınırlılığını önemli ölçüde dengelemektedir.

Bu üç yöntemin bir arada kullanılması çok katmanlı bir analize imkân sunmaktadır. İçerik analizi, seçilen gazetelerde NATO üyeliğine ilişkin yer alan haber ve köşe yazılarının gazetelerde ne kadar görünür olduğunu, hangi konularda yoğunlaştığını, hangi aktörlerin ne sıklıkla ve nasıl temsil edildiğini haritalandırmayı mümkün kılmıştır. Bu veriler, çerçeve analizinde öne çıkarılan temaların tespitini kolaylaştırmıştır. Sıklıkla kullanılan anahtar kelimeler, görseller vb. gibi unsurlarla birlikte değerlendirildiğinde, haberlerde hangi unsurlarının görünür ya da görünmez kılındığına dair daha derinlemesine bir değerlendirme yapmaya zemin hazırlamıştır. Çerçeve analizi sayesinde, NATO üyeliğinin yalnızca bir güvenlik meselesi olarak mı yoksa Batı'ya entegrasyonun bir parçası olarak mı sunulduğu, ulusal başarı anlatılarının veya uluslararası bağlamın ne ölçüde vurgulandığı gibi sorular cevaplanabilmektedir. Son olarak söylem analizi ise haberlerde kullanılan retorik unsurlar, metaforlar ve ideolojik konumlanmalar üzerinden basında inşa edilen NATO anlatısının daha derinlikli şekilde anlaşılmasını mümkün kılmaktadır. Bu bütüncül yaklaşım sayesinde, dönemin basınında NATO üyeliğine dair politik söylemin nasıl kurulduğu ve kamuoyunun bu söylem aracılığıyla nasıl şekillendirilmeye çalışıldığı daha kapsamlı biçimde analiz edilmiştir.

Teorik Çerçeve

Toplumsal meseleler karşısında geniş kitlelerin benimsediği ortak kanaatlerin toplamı olarak tanımlamayabileceğimiz kamuoyu (Lipmann, 1922), bireylerin kişisel deneyimlerinden çok kamusal alanda dolaşımda olan bilgi, söylem ve temsil biçimlerine dayanır. Modern toplumlarda kamuoyunun oluşumu, kitle iletişim araçlarının etkisiyle giderek daha merkezi ve aracılı bir hâle gelmiştir. Bu noktada basın, yalnızca bilgi aktaran bir araç değil, aynı zamanda belirli olayların hangi bağlamda ve nasıl algılanacağını şekillendiren bir anlam üretim mekanizması olarak da işlev görmektedir (Işık, 2001). Gündemi belirleme gücüyle hangi konuların kamuoyunun

dikkatine sunulacağını belirlerken; çerçeveleme yoluyla da bu konulara hangi anlamların yüküne işaret eder. Bu nedenle, basın aracılığıyla dolaşıma giren söylemler yalnızca toplumu bilgilendirmekle kalmaz, aynı zamanda toplumsal algı ve kanaatleri yönlendirerek kamuoyunun inşasında kurucu bir rol üstlenir.

Bu noktada, McCombs ve Shaw (1972) tarafından geliştirilen ‘gündem belirleme kuramı’ devreye girmektedir. Kuram temelde basın organlarının, haberleri sunuş biçimi ve belirli konulara verdiği ağırlık aracılığıyla kamuoyunun hangi konulara odaklanacağını belirlediği görüşüne dayanmaktadır (Mutlu, 1994). Gündem belirleme modelinin temel mantığı, basının mevcut olaylar ve konular arasından bazılarını seçerek bunları ön plana çıkartmasına dayanır. Bunu yaparken, bir konunun ne kadar sık ve hangi yoğunlukta ele alındığını belirleyerek izleyicinin dikkatini o yöne çeker. Bu model, basının belirli olaylara verdiği önemin, toplumun da aynı konulara benzer bir önem atfetmesiyle doğrudan bağlantılı olduğunu vurgulamaktadır (Feges, 1999). Bu şekilde bireyler, basının sunduğu olaylar çerçevesinde kendine bir gündem oluşturur ve bu olayları da toplum açısından önemli olaylar olarak algırlar.

McCombs ve Shaw (1972) bu durumu, “kitle iletişim araçları çoğu zaman insanlara ne düşüneceklerini söylemede başarılı olmayabilir, fakat okuyucuların ne hakkında düşünmeleri gerektiğini söylemede başarılıdır” şeklinde ifade ederler. Ancak haber medyasının işlevinin, yalnızca kamuoyunun belirli konulara yönlendirilmesiyle (birinci düzey) sınırlı kalmadığını, aynı zamanda bu konuların nasıl algılanacağı ve yorumlanacağı konusunda da bir çerçeve sunarak belirli bir bakış açısı kazandırdığını (ikinci düzey) ifade edenler de vardır (Tokgöz ve İmik Tanyıldızı, 2023).

Örneğin Entman (1991) özellikle “seçme” ve “dikkat çekme” süreçlerine işaret ederek, basının çerçeveler sunduğunu savunur. Seçme, haberin sunumunu yapan kişinin bireysel tercihlerine dayanırken, dikkat çekme ise, metin ile okuyucu arasındaki etkileşimi yansıtmaktadır. Haber çerçeveleri; anahtar kelimeler, metaforlar, kavramlar, semboller ve görseller aracılığıyla oluşturulmakta ve bu unsurların tekrar edilmesiyle belirli düşünceler ön plana çıkarılmaktadır. Bu süreç, okuyucunun olaylara dair algısını ve yorumunu şekillendirmektedir. Dolayısıyla çerçevelemenin, esas işlevi boyutlandırmadır. Yani, betimlenen gerçekliğin bazı unsurlarının daha belirgin hale getirilmesi veya geri planda bırakılmasıdır (Entman, 1991). Bu bağlamda, gündem belirleme yaklaşımı, hangi konuların öne çıkarılacağıyla

ilgilenirken, çerçeveleme teorisi ise bu konuların nasıl sunulduğuna odaklanmaktadır (Vreese, 2005).

İdeolojiler yalnızca bireyler tarafından değil, insan toplulukları tarafından da toplumsal olarak öğrenilir ve kolektif bir biçimde temsil edilir (van Dijk, 2003). Söylem yapıları da kolektif bir olgu olarak, toplumdaki egemenlik ve iktidar ilişkilerini gösterir, bunları meşrulaştırır ve yeniden üretir (van Dijk, 2001). Söylem, ideolojilerin yeniden şekillenmesinde önemli bir etkiye sahiptir ve bu söylemlerin en sık üretildiği ve aktarıldığı yer ise günlük yaşamda kullanılan dil ve ifadelerdedir (van Dijk, 2003). Bu bağlamda, kitle iletişim araçları, özellikle de gazeteler, sundukları haberlerle yalnızca bu söylemleri dolaşıma sokan birer kanal değil, aynı zamanda onları biçimlendiren ve yeniden üreten aktörler olarak görülebilir. Bu çalışma, Türkiye'nin NATO'ya üyelik kararının basındaki yansımalarını inceleyerek, dönemin siyasal ve ideolojik ikliminde kamuoyunun nasıl şekillendirildiğini gündem belirleme ve çerçeveleme kuramları ışığında tartışmaktadır. Bu kuramsal çerçeve, çalışmanın temelini oluşturan içerik analizi, çerçeve analizi ve söylem analizine metodolojik bir zemin sağlamaktadır. Gündem belirleme kuramı, içerik analizinde odaklandığımız haberlerin görünürlüğü, sayfa yerleşimi, başlık boyutu, görsel kullanımı gibi unsurların, kamuoyunun dikkatini hangi konulara yönlendirdiğini anlamada yol gösterici olmuştur. Çerçeveleme kuramı ise, hem çerçeve analizinde tespit edilen temalar hem de söylem analizinde ortaya çıkan ideolojik ve retorik yapılarla doğrudan ilişkilidir. Haberlerde hangi aktörlerin ön plana çıkarıldığı, hangi anlatıların tekrarlandığı, hangi kavramlarla nasıl anlamlandırılmalar yapıldığı gibi sorular, medyanın yalnızca neyi değil, aynı zamanda nasıl düşündürmek istediğini ortaya koymak açısından önem taşımaktadır. Dolayısıyla, bu çalışma, Türkiye basınının NATO üyeliğini nasıl haberleştirdiğini yalnızca içerik düzeyinde değil, aynı zamanda bu içeriklerin nasıl bir anlam evreni içinde kurulduğunu da inceleyerek, gündem belirleme ve çerçeveleme kuramlarının sunduğu imkânlardan bütüncül bir biçimde faydalanmaktadır.

Literatür Taraması

Türkiye'nin 18 Şubat 1952'de NATO'ya katılması uluslararası ilişkiler ve siyasi tarih açısından kritik bir öneme sahiptir. Nitekim 1950'lerden itibaren hem uluslararası ilişkiler hem de siyaset alanlarında dış politika tercihleri, güvenlik stratejileri, bloklar arası denge politikaları ve jeopolitik gibi konuları ele alan ulusal ve uluslararası çok sayıda çalışma yapılmıştır.

Ancak bu sürecin Türk basınındaki temsiline, kamuoyu ve söyleme dair akademik çalışmaların ancak 2000'li yıllarda yayınlanmaya başladığı ve

oldukça sınırlı sayıda olduğu görülmektedir. 2000'lerde gazete arşivlerin dijitalleşmesi ve eski kaynaklara erişimin görece kolaylaşması, Türkiye'nin dış politikasına yönelik akademik ilginin artması ve iletişim çalışmalarında kuramsal ve eleştirel paradigmalara güç kazanması gibi gelişmelerin geçmişin medya söylemlerine yönelik daha derinlikli analizlerin yapılabilmesini mümkün kıldığı söylenebilir. Bu bölümde, Türkiye'nin NATO üyeliği ve üyelik sonrası süreçte, basın bu konuyu nasıl haberleştirdiğini ele alan akademik araştırmaların bulguları özetlenecektir.

Emiroğlu (2003) "Türkiye'nin Atlantik Paktına Giriş Süreci ve Basının Tutumu" adlı çalışmada, CHP ve DP dönemlerinde NATO üyeliğine yönelik dış politika tercihlerinde bir değişiklik olup olmadığını ortaya koymayı amaçlamıştır. Bunun için Türkiye'nin NATO'ya üyelik sürecinde yaşadığı diplomatik zorluklar, 1950'deki ilk başvuru reddi ve Kore Savaşı'na asker gönderme kararı gibi kritik gelişmelerin NATO üyelik sürecini nasıl etkilediğini anlamaya çalışmıştır. Bunun için farklı zaman dilimlerinde Türk basında bu konuları nasıl ele aldığını da incelenmiştir. Yazarın *Cumhuriyet*, *Hürriyet*, *Yeni İstanbul*, *Zafer*, *Akşam*, *Yeni Sabah* ve *Ulus* gazetelerinin haber içeriklerine dair incelemesi, basında genel olarak üyeliği destekleyen bir söylem geliştirildiğini ortaya koymaktadır. Ancak çalışma aslen basında yer alan haberlerin söylemsel analizine odaklanmamış, yalnızca genel eğilimleri ortaya koymakla yetinmiştir.

Özçelik ise (2003) "Türk Basınında Türkiye'nin NATO'ya Giriş Süreci 1948-1952" adlı yüksek lisans tezinde, Türkiye'nin neden NATO'ya katıldığını, katılım sürecindeki aşamaları ve basının sürece olası etkilerini incelemiştir. Türk basınının, NATO'nun kuruluş sürecini dikkatle izlediğini, bu önemli gelişmeyi sık sık gündeme taşıdığını ve NATO üyeliğini bir zafer olarak nitelendirdiklerini tespit etmiştir. Yazar ayrıca basının üyelik konusundaki baskısının süreci hızlandırdığını, bu nedenle Türk basınının Türkiye'nin NATO'ya katılımında önemli bir rol oynadığını iddia etmektedir.

Benzer şekilde Erdem de (2018) "Türkiye'nin NATO'ya Girişi ve Basındaki Yankıları" adlı çalışmada, Türkiye'nin NATO'ya katılım sürecine basında çıkan haberleri değerlendirmek için 1950-1952 yılları arasında yayımlanan *Milliyet* gazetesine odaklanmıştır. İncelemesi, ilişkilerin başlangıcı olarak nitelenebilecek, incelenen dönemde Türkiye'nin NATO'ya katılımı olumlu bir gelişme olarak sunulduğunu göstermektedir. Ancak yazar, araştırmasının kapsamına girmeyen sonraki dönemlerde, NATO üyeliğinin farklı kesimler tarafından eleştirilmeye başlandığını da not düşmektedir. Örneğin 1958'de

İncirlik Üssü'ne ilişkin gelişmeler, NATO-Türkiye ilişkilerinin sorgulanmasına yol açmış ve basında eleştirel haberlerin ön plana çıkmasına neden olmuştur.

Efe (2019) "NATO'ya Üyelik Sürecinde Türkiye-ABD İlişkileri ve Türk Kamuoyundaki Akisleri" adlı çalışmasında, NATO'nun kuruluşunun Türk basınında büyük bir ilgi gördüğü ve Türkiye'nin bu ittifaka dâhil edilmemesinin yoğun biçimde eleştirildiğini ortaya koymaktadır. Aynı zamanda Kore'ye asker gönderme kararı ve daha sonrasında Türkiye'nin NATO'ya üyeliğinin kamuoyundaki yansımalarını ele almıştır. Türkiye'nin NATO üyeliğinin güvenlik, ekonomik gelişim, demokratikleşme ve Batılılaşma yönünde önemli bir adım olduğu ifade edilmiştir.

Sevinkoş (2020) "Basının Kamuoyu Oluşumundaki Etkisine Bir Örnek Olay: Türkiye'nin NATO Üyeliği Süreci" adlı yüksek lisans tezinde Türkiye'nin NATO'ya katılım sürecinde basının kamusal düşüncenin şekillenmesindeki rolünü incelemiş ve bunu haber söylemi üzerinden analiz etmiştir. Çalışmada üç farklı zaman diliminde (11 Mayıs 1950'deki ilk başvurunun ardından bir ay, 1 Ağustos 1950'deki ikinci başvurunun ardından bir ay ve 18 Şubat 1952'de NATO'ya kabulün öncesindeki bir ay) basında yer alan haberleri incelemiştir. Çalışma kapsamında siyasi görüş farklılıkları nedeniyle seçilen *Zafer*, *Akşam* ve *Cumhuriyet* gazetelerinin, Türkiye'nin NATO üyeliğini destekleyici bir söylem geliştirdikleri ve bu doğrultuda kamuoyunu şekillendirdikleri tespit edilmiştir.

Mevcut çalışmalar genellikle Türkiye'nin NATO'ya üyelik süreci, diplomatik girişimler, askeri ve ekonomik yapılanma ile güvenlik stratejileri gibi konuları ele almıştır. Bahsedilen çalışmalar Soğuk Savaş yıllarında NATO üyeliğinin partiler üstü bir mesele olarak ele alındığını, siyasette olduğu kadar basında da hegemonik söylemin genellikle ulusal çıkarların korunması ve Batı'ya aidiyet üzerinden kurgulandığını anlamamız açısından önemlidir. Ancak aralarında üyelik sonrasına odaklanan ve üyeliğin nasıl anlamlandırılması gerektiğine yönelik servis edilen çerçeveleri ele alan bir çalışma yoktur. Mevcut çalışma literatüre, Türkiye'nin NATO'ya üye olduğu 18 Şubat 1952 tarihinden sonraki ilk hafta boyunca basının üyeliğe dair ilk tepkilerini sistematik bir şekilde analiz ederek katkı sunmaktadır.

Yöntem

Araştırmanın amacı, Türkiye'nin NATO'ya kabulünün (18 Şubat 1952) hemen sonrasında basında yer alan ilk haberler üzerinden kamusal söylemin nasıl inşa edildiğini ortaya koymaktır. Bu doğrultuda birbirinden farklı siyasal

görüşleri temsil eden üç gazetenin üyeliğın kabulünü takip eden bir hafta içinde yayınladıkları haberler ve köşe yazıları içerik, çerçeve ve söylem analizi yöntemleriyle incelenmiştir. Bu üç yöntemin bir arada kullanılması, gazetelerin sadece hangi konulara ne kadar yer verdiğini değil, bu konuların nasıl bir yaklaşım ve tonda sunulduğunu (temalar, anlam yapıları, söylem) ve hangi yönlerinin öne çıkarıldığını (çerçeveler) anlamamıza imkân sağlar.

Nicel içerik analizi, bir içeriği anlamak ve açıklamak için onun çeşitli yönlerini sınıflandırma veya sayma yoluyla kodlayarak incelemeye ve çoğu zaman bulgularını sayısal verilerle göstermeye yarayan bir analiz yöntemidir (Stemler, 2000; White ve Marsh, 2006). Özellikle haberin yapısal özelliklerini ortaya koymak açısından güçlü bir araçtır; böylece araştırmacıya sistematik ve karşılaştırmalı bir değerlendirme yapma imkânı sunar. Bu çalışmada da NATO üyeliğine ilişkin haberlerin gazetelerde ne sıklıkta ve ne büyüklükte yer aldığını anlamak için nicel içerik analizinden faydalanılmıştır. Haberin gazetede ki yerine, büyüklüğüne ve gazetede yer verilme sıklığına ilişkin göstergeler analizde gazetelerin habere verdikleri önemin ve gündemi nasıl belirlediklerinin bir göstergesi olarak değerlendirilmiştir.

Niceliksel karşılaştırmalar açısından değerli katkılar sunmasına rağmen nicel içerik analizi, içeriğın bağlamından koparılarak ele alınmasından dolayı anlam bütünlüğünün olumsuz etkilendiği ve yalnızca içeriğın yüzeyinde görünen kısımlara odaklanarak metin içinde yer alan derin ya da ideolojik anlamları göz ardı ettiği yönünde eleştirilmektedir (Bal, 2013). İçerik analizinin bu sınırlılıkları, yani metinlerin derin anlamlarının ve ideolojik yapısının göz ardı edilmesi, nicel içerik analiziyle birlikte yapılan söylem ve çerçeve analizinin değerini ortaya koymaktadır. Özellikle tarihsel medya söylemlerinin analizi için karma yöntem uygulamaları kullanmak hem haber metinlerinin içeriğini hem de arka planındaki ideolojik alt yapısını açığa çıkarmada son derece etkilidir.

Bu çalışma da görece küçük bir amaçlı örnekleme dayandığından, veriyi sayısal olarak ölçmekten çok haber metinlerindeki temaları, çerçeveleri, anlatı biçimlerini ve anlam yapılarının inşasını yorumlamayı amaçlamaktadır. Bu doğrultuda nitel analiz iki kuramsal-metodolojik geleneğe dayanmaktadır. İlk olarak, eleştirel söylem analizi geleneğinden (van Dijk, 1993) beslenerek, metinlerin yalnızca ne söylediğine değil, nasıl söylendiğine ve bu söylemin toplumsal, politik ve ideolojik bağlamlarda nasıl işlev gördüğüne odaklanmaktadır. Bu yaklaşım, haberlerin ürettiği sosyal yapıların ve güç ilişkilerinin görünür kılınmasını amaçlamaktadır. Bu kapsamda, haberlerde

hangi aktörlerin yer aldığı, nasıl temsil edildikleri, hangi temaların öne çıkarıldığı ve olayların hangi tonla sunulduğu incelenmiştir. İkinci olarak, analiz çerçeveleme kuramından (Entman, 1991) yararlanarak, metinlerdeki anahtar kelimeler, metaforlar, semboller ve kavramlar aracılığıyla oluşturulan haber çerçevelerini belirlemeye yönelmiştir. Bu çerçeveler, olayların hangi yönlerinin vurgulandığını, hangilerinin dışarıda bırakıldığını ve bu seçiciliğin dönemin hegemonik anlatılarını nasıl yeniden ürettiğini ortaya koymak amacıyla çözümlenmiştir. Bu tematik ve söylemsel bulguların bir araya getirilmesi gazetelerin olayları hangi bütünsel anlam yapıları içinde sunduğunu tartışmaya imkân tanımıştır. Böylece metinlerin yalnızca bilgi iletmekle kalmayıp, belirli ideolojik ve kültürel çerçeveleri yeniden üretme ve kamusal algıyı şekillendirme işlevi üstlendiği de gösterilmiştir.

Analiz, dönemin etkili gazetelerinde *Ulus*, *Vatan* ve *Vakit* gazetelerinin 18-26 Şubat 1952 tarihleri arasındaki bir haftalık dönemde yayımlanan haber ve köşe yazılarını kapsamaktadır. Bu aralık, olayın hemen ardından belirginleşen anlık tepkileri ve ilk çerçevelemeyi yakalamayı amaçlamaktadır. Gazetecilik rutinleri ve gündem döngüsü nedeniyle ilk günlerde yoğunlaşan ilgi kısa sürede başka konulara kayma eğilimi gösterir (Downs, 1972), nitekim bizim örneklemimizde de bir haftanın sonunda incelenen gazetelerde NATO üyeliğine ilişkin yeni haberler çıkmamaya başladığı gözlemlenmiş ve tarama sonlandırılmıştır.

Seçilen gazeteler ise, sahip oldukları farklı ideolojik ve politik yaklaşımlar sayesinde örneklem açısından anlamlı bir çeşitlilik sunmakta ve karşılaştırmalı çözümlenmelere olanak vermektedir. Örneğin *Vatan* gazetesi başyazarı Ahmet Emin Yalman'ın da yazılarında sıkça dile getirdiği üzere, anti-komünist bir duruşa sahiptir. Hatta Yalman'ın, komünist ile solcu arasında herhangi bir ayırım yapmadığı da görülmektedir (Topuz, 1996), bu da gazetenin kimliğinin şekillenmesinde belirleyici bir faktör olmuştur. Soğuk Savaş'ın en yoğun hissedildiği yıllarda, gazete komünizme karşı sert bir tutum sergileyerek Amerika'nın yanında yer almış ve bu nedenle dönemin siyasal iktidarını desteklemiştir (Gök, 2003).

Ulus gazetesi ise dönemin muhalefet partisi olan CHP'nin yayın organı olarak bilinmektedir ve parti ideolojisini halka aktarmayı amaçlamıştır. Ayrıca İttihat ve Terakki dönemindeki Tanin gazetesinin en önemli ismi olan Hüseyin Cahit Yalçın'ın başyazarlık yaptığı gazetenin, Tanin'in gazetecilik geleneğini sürdürdüğü de değerlendirilmektedir (Konyar, 1999).

Türk basın tarihindeki iki farklı *Vakit* gazetesi bulunmaktadır. İlk Vakit gazetesi, 1875 yılında yayın hayatına başlamıştır. İkinci Vakit Gazetesi ise 1917 yılında Ahmet Emin Yamal ve Mehmet Asım [Us] tarafından çıkarılmıştır (Oplak Koç, 2023). Muhafazakâr-milliyetçi bir perspektife sahiptir.

Yazarlar, dönemin iktidar partisi Demokrat Parti'nin yayın organı olan Zafer gazetesini de çalışmaya dâhil etmeyi planlamış; ancak arşivine erişim sağlayamadığı için gazete örnekleme alınamamıştır. Bu durum, dönemin medya ortamındaki iktidar söylemini doğrudan temsil eden bir kaynağın dışarıda kalması açısından potansiyel bir sınırlılık oluşturmaktadır. Bununla birlikte, çalışmada incelenen gazetelerde hükümet yetkililerinin açıklamalarına geniş biçimde yer verilmiş olması, iktidar söyleminin temel unsurlarının analizde dolaylı biçimde temsil edilmesini sağlamıştır. Dolayısıyla bu eksiklik, çalışmanın genel bulgularını anlamlı biçimde etkileyecek bir boşluk yaratmamaktadır. Ancak, *Zafer*'in kapsanabilmiş olması, dönemin iktidar yanlısı çerçeveleme pratiklerini doğrudan gözleme açısından ek bir karşılaştırma olanağı sunabileceği değerlendirilmektedir.

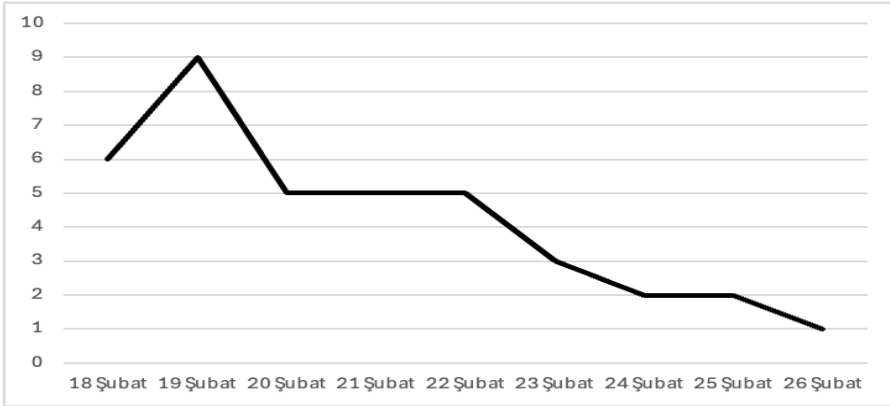
İlgili gazetelerin nüshalarına İstanbul Büyükşehir Belediyesi Atatürk Kitaplığı arşivinden erişilmiştir. Elde edilen haber metinleri, haber örneklerinden hareketle yapılandırılmış bir kodlama cetveli kullanılarak kodlanmıştır. Cetvel, verinin yalnızca görünür özelliklerini (örneğin haber metninin türü, sayfadaki konumu ve uzunluğu) değil, aynı zamanda daha yüksek düzeyde yorum gerektiren örtük anlam unsurlarını da (örneğin kullanılan çerçeveler, haberin tonu) kapsamaktadır (Bkz. Ek 1). Bu nedenle kodlayıcı, kodlamaya başlamadan önce ilgili kuramsal kavramlar ve kodlama ilkeleri konusunda eğitilmiştir (O'Connor ve Joffe, 2020).

Daha sonra, kodlama cetvelinin uygulanabilirliğini test etmek ve kodlama sürecinde tutarlılık sağlamak amacıyla iki yazarın 10 haberi bağımsız şekilde kodladığı bir pilot çalışma yapılmıştır. Pilot çalışmada elde edilen yüksek uyum düzeyine (Cohen's $\kappa = .83$)¹ rağmen, yapılan karşılaştırmalar ve tartışmalar sonucunda belirli kod kategorilerinde görülen yorum farklılıkları dikkate alınarak kodlama cetvelinde bazı iyileştirmeler yapılmış; kodlama sürecinde kullanılan kategori tanımları ve karar kuralları kodlama cetvelinde ayrıntılı biçimde tanımlanmıştır (Krippendorff, 2019). Pilot aşamanın ardından, veri setinin bütünü yapılandırılmış kodlama cetveli temelinde makalenin birinci yazarı tarafından kodlanmıştır. Kodlama süreci sonrasında elde edilen veriler söylem örüntüleri, anlatı biçimleri ve çerçeveleme stratejileri bağlamında çözümlenmiştir.

Bulgular ve Değerlendirme

Türkiye'nin NATO'ya üye olduğu 18 Şubat 1952 tarihi, ulusal güvenlik ve dış politika açısından önemli bir dönüm noktası olmasının yanı sıra, dönemin Türk basını tarafından da geniş bir şekilde ele alınmıştır. Bu bölümde, Türkiye'nin NATO'ya katılım sürecinin, seçilen gazetelerde ne kadar görünür olduğu, hangi söylemlerle ve hangi çerçeveler içerisinde sunulduğu *Ulus*, *Vatan* ve *Vakit* gazeteleri üzerinden analiz edilmiştir.

Genel olarak 18 Şubat ve takip eden günlerde NATO haberlerinin tüm gazetelerde görünür olduğunu söylemek mümkündür. İlk günlerde haberler ön sayfadan ve çoğunlukla sayfada büyük yer kaplayacak şekilde sunulmuştur. Ancak 21 Şubat tarihinde TBMM'de başlayan bütçe görüşmeleri NATO haberlerinin gazetelerdeki görünürlüğünü olumsuz yönde etkilemiştir. Bu tarihten itibaren her üç gazetenin de ön sayfalarında bütçe haberleri öne geçerken, NATO haberlerine giderek daha küçük yerler ayrılmaya başlamıştır. İncelenen haberlerin 18'i 21 Şubat sonrasında yayımlanmış olup, bunların 16'sının sayfa yerleşiminde $\frac{1}{4}$ ya da daha küçük bir alan kapladığı görülmektedir. Ayrıca üç gazete arasından yalnızca *Ulus* 26 Şubat'a kadar NATO haberlerini sürdürürken *Vatan* gazetesinden 24 Şubat'tan, *Vakit* gazetesinde ise 25 Şubat'tan itibaren NATO'ya ilişkin habere rastlanmamıştır. Toplam haber sayısının hafta boyunca değişimi Şekil 1'de verilmektedir.

Şekil 1. Toplam haber sayısının zaman içindeki değişimi

Ulus Gazetesi

Ulus gazetesi, 18–26 Şubat 1952 tarihleri arasında toplam 16 adet NATO/ Atlantik Paktı konulu içeriğe yer vermiştir. Bu içeriklerin 10 tanesi haber, altı tanesi ise köşe yazısıdır. Gazete haberlerin çoğunu ön sayfada ve bazen

manşet düzeyinde, geniş yer ayırmış; haberlerin büyük bölümü yarım sayfa ya da daha fazla alan kaplamış ve haberlerin detayları da iç sayfalarda devam etmiştir. Bu haberlerin yalnızca üçünde görsel kullanılmıştır. Türkiye'nin katılımı öncesinde NATO sınırlarını gösteren haritanın dışında diğer iki görsel NATO üyelik görüşmelerine dair simgesel anlari yansıtmaktadır.

Gazetede ki haberler çoğunlukla enformatif, tarafsız ve nötr bir söylemle aktarılmıştır. Bu haberlerin kaynağı ağırlıklı olarak devlet kurum ve yetkilileri ile yabancı kaynakların görüşlerinden oluşmaktadır. Haber metinlerinde çoğunlukla olayın nasıl gerçekleştiğini, ne olduğunu ve kimleri etkilediğini ön planda tutan bir anlatım tarzı benimsemişlerdir. Bu da haber metinlerinde bilgilendirici ve analitik bir çerçeve oluşturmuştur. *Ulus* gazetesi haber metinlerinde NATO'ya üyeliği temelde ulusal çıkarları önceliklendiren, bilgiye dayalı ve resmi söylem eksenli bir bakış açısıyla değerlendirirken, NATO haberlerinde iki temel çerçeve öne çıkmaktadır: Ulusal güvenlik çerçevesi ile diplomatik çerçeve. Gazetede NATO üyeliğine dair haberlerde sıklıkla kullanılan “demir perde”, “komünist tecavüz”, “kuvvetli ve itibarlı Türkiye”, “tarihi içtima”, “milli mesele”, “hür dünya” ve “medeniyet dünyası” gibi kavramlar bu çerçeveleri yansıtmaktadır.

Gazete NATO'ya katılımı her iki çerçevede de esasen ulusal çıkarları önceliklendiren bir yaklaşımla ele alarak, dönemin siyasal birlik havasını yansıtmıştır. Örneğin 19 Şubat tarihli “Kuzey Atlantik Paktı'na Resmen Girdik” (Bkz. Ek 2) başlıklı haberde üyeliğe hem iktidarın hem de muhalefetin destek verdiği vurgulanmış, süreç partiler üstü ulusal bir mesele olarak sunulmuştur. Haberde “Milli Meselelerimizde Particilik Güdülmemeli” (Bkz. Ek 2) alt başlığıyla CHP adına meclis görüşmelerinde söz alan Trabzon Milletvekili Faik Ahmet Barutçu'nun açıklamalarına yer verilmesi, gazetenin olayı meclisteki uzlaşma zemininde ele alma çabasını göstermektedir. Bu bağlamda haberin kamuoyuna “yapıcı muhalefet” görüntüsü verilmesinde etkili olduğu değerlendirilebilir.

Diğer yandan gazetenin 22 Şubat tarihli (Lizbon'da) “Komünist Tehlike Görüşüldü” (Bkz. Ek 3) başlıklı haberi, dönemin Soğuk Savaş koşullarında egemen olan güvenlik söylemiyle ve kendi yayın çizgisiyle uyumlu bir söyleme sahiptir. Komünistlerin dikkatlerini Uzak Doğu'ya çevirdiği belirtilen haberde, Batı Avrupa'nın bir ölçüde rahatlama yaşasa da tehditten tamamen kurtulmadığı ima edilmiştir. Bu anlatım, NATO üyeliğini yalnızca askeri bir ittifaka katılım değil, aynı zamanda Türkiye'nin Batı'ya entegrasyonunun ve stratejik güvenliğinin bir gerekliliği olarak meşrulaştırmaktadır.

Nitekim NATO'ya katılımın stratejik önemi gazetede yer alan köşe yazılarında da vurgulanmış; Soğuk Savaş döneminin şartları altında değerlendirilen bu adım dış tehditlere karşı bir güvence olarak öne çıkarılmıştır. Ancak haber metinlerindeki nispeten nesnel üsluba karşın köşe yazılarında ideolojik ve duygusal söylemler ön plana çıkmaktadır. İncelenen altı köşe yazısı arasında dönemin önemli isimlerinden Nihat Erim, Falih Rıfki Atay, Hüseyin Cahit Yalçın imzasını taşıyan köşe yazılarının yanında, ABD'li gazeteci, siyaset kuramcısı Walter Lippman'dan bir çeviri de bulunmaktadır. Erim ve Atay uzun yıllar CHP milletvekili olarak görev yapmış, 1952'de resmi bir görevleri olmasa da CHP çizgisine yakın, Kemalist ve Batıcı düşünceyi sürdürmüşlerdir. Cumhuriyet'teki yazılarında da NATO'ya katılımı batılılaşma ve anti-komünizm çizgisinden olumlu bir gelişme olarak görmüşlerdir. 1920'lerden beri CHP'nin en önemli ideolojik kalemlerinden biri olan Yalçın ise 1952'de hem aktif bir CHP milletvekili hem de Cumhuriyet'te köşe yazarıdır ve partinin politikalarını Ulus'ta savunmayı sürdürmüştür. Bu köşe yazılarının ortak noktası NATO üyeliğini destekleyen bir söyleme rağmen eleştirel bir bakış açısını da barındırıyor olmalarıdır. Ancak metinlerin teması ve öne çıkarılan detaylar yazarların ideolojik ve stratejik önceliklerine göre farklılaşmaktadır.

Örneğin Nihat Erim, 21 Şubat tarihli "Asıl Mesele" başlıklı köşe yazısında, bir yandan Türkiye'nin NATO'ya üyeliğini siyasi bir başarı olarak olumlarken diğer yandan bu üyeliğin beraberinde getirdiği güvenlik garantilerin sınırlarını da sorgulamaktadır. Yazı, Türkiye'nin coğrafi olarak çok yönlü tehditlere açık yapısını, "doğudan, güneyden, batıdan, kuzeyden ve karadan, denizden, havadan doğrudan doğruya istilâ teşebbüsüne maruz" kalabilecek bir konumda olduğuna işaret ederek vurgulamakta ve NATO üyeliğine güvenlik çerçevesinde stratejik önem atfetmektedir. Diğer yandan, ABD Ayan Meclisi'ndeki görüşmelere atıfla² Türkiye'nin bir saldırıya uğraması hâlinde NATO'dan beklediği türden bir askeri desteği sağlayamama ihtimalini de hatırlatan eleştirel bir tavrı vardır. Erim bu noktada Türkiye'nin Batı ittifakındaki yerini pasif bir "kurtarılacak ülke" olarak değil, aktif ve hazırlıklı bir üye olarak yeniden tanımlaması gerektiğini "İstilaya uğradıktan sonra kurtarılacak memleket durumunda kalmayı reddetmeliyiz" sözleriyle vurgulamaktadır.

Nitekim Falih Rıfki Atay da 22 Şubat tarihli "Atlantik Paktı" başlıklı köşe yazısında, NATO üyeliğini bir güvenlik kazanımı olarak nitelendirirken, bu üyeliğin getirdiği yükümlülöklere ve olası risklere de dikkat çekilmektedir. Atay, yazının başında Türkiye'nin NATO'ya katılımını olumlu bir gelişme

olarak nitelendirmekte ve gazetenin partiler üstü ulusal mesele tanımlamasını kullanmaktadır: “Atlantik Paktına girdik. Bu vatanın güvenliği, bütün vatandaşların ayırısız gayrısız ortaklaşa davasıdır.” Yazar bununla birlikte, Türkiye’nin Pakta girerek sadece güvenlik garantisi almadığını, bazı sorumlulukları da üstlendiğini vurgulamaktadır. Bu Türkiye’nin artık olası bir dünya savaşının dışında kalamayacağı anlamına gelse de yazar bu savaşta Batı’nın üstün geleceği beklentisini de paylaşmaktadır: “Türkiye artık bir üçüncü dünya harbinin dışında kalmaz... Batı cephesi, er geç, bu bloku yıkıp dağıtabilecek kudrettedir.” Ancak yazar, NATO üyeliğine rağmen Türk ordusunun savaş halinde geri çekilerek müttefiklerinden yardım beklemesini kabul edilemez bulmakta ve Türkiye’nin savunmasının ülke sınırları içinde planlanması gerektiğini savunmaktadır: “Türk orduları vatanlarını bırakıp, kendilerine yardım edecek olanları beklemek üzere dağ arkalarına çekilmezler. Son nefeslerine kadar yuvalarını, köylerini, şehirlerini müdafaa ederler.” Erim ile benzer şekilde Atay’ın da yazısında genel olarak destek verdiği NATO üyeliğine rağmen Türkiye’nin pasif bekleyişi ihtimaline karşı çıkararak stratejik ve bağımsız bir savunma anlayışını savunduğu dikkat çekmektedir.

Hüseyin Cahit Yalçın’ın 23 Şubat tarihli “Atlantik Misakı’nda Türkiye” başlıklı köşe yazısında ise NATO süreci “uzun bir mücadele” olarak tanımlanmış, Türkiye’nin ittifaka katılımı bir tür diplomatik başarı ve tarihsel hedefin nihayete ermesi olarak yansıtılmıştır. Yalçın yazısına NATO üyeliğini Türk milletinin uzun süredir çabaladığı bir hedefin gerçekleşmesi olarak takdim ederek başlamaktadır: “Epeyce bir müddetten beri milletçe çalışılan bir gayeye artık erişmiş bulunuyoruz.” Bu anlatımın, Türkiye’nin Batı değerleriyle uyum sağlama ve uluslararası arenada saygın bir aktör olma yolunda gösterdiği çabayı öne çıkarmaktadır. Metinde kullanılan son halka çağrışımı, NATO üyeliğini “modernleşme” projesinin en güncel aşaması olarak idealize ederken, okuyucunun gözünde bu adımı tarihsel bir zorunluluk ve başarı olarak konumlandırmaktadır. Ayrıca Türkiye’nin NATO’ya katılımının sadece bir güvenlik kazanımı olmadığını, aynı zamanda medeniyet, çağdaşlık ve Batı’nın bir parçası olma yönünde siyasi ve kültürel bir onay anlamına geldiğini ima etmektedir. Bu bağlamda yazı, sadece askeri değil, ideolojik ve uygarlık düzeyinde de Batı’yla bütünleşmeyi destekleyici bir söylem üretmektedir.

Yalçın’ın söylemi diğer köşe yazarlarından farklı olarak daha az eleştirel ve daha ulusalcı bir gururla yüklüdür. Türkiye’nin bu başarıyı kendi diplomatik ve tarihsel birikimiyle elde ettiğini ima ederken, NATO’nun Türkiye için değil,

Türkiye'nin NATO için de kıymetli bir kazanım olduğu mesajını vermektedir. Hüseyin Cahit Yalçın, aynı zamanda dönemin CHP milletvekili ve köşe yazarı olarak, bu yazısıyla partinin NATO'ya verdiği desteği yansıtan sembolik bir temsilcisi konumundadır.

Batı kamuoyunun liberal-merkez çizgisini temsil eden önemli bir figür olarak tanımlayabileceğimiz Walter Lippmann'ın "Atlantik Paketi'nin Sağladığı Garanti" başlıklı yazısı, NATO'nun sunduğu güvenlik garantilerini vurgularken aynı zamanda ABD Senatosu'ndaki tartışmalara ve senatörlerin bu konudaki açıklamalarına da yer vermektedir. Lippman'ın ittifakın Batı dünyası için taşıdığı stratejik önemi ortaya koyan yazısının, Türkiye'de NATO'ya destek veren aydınlar için meşruiyet sağlayıcı dış ses işlevi gördüğü değerlendirilebilir.

Dönemin ana muhalefet partisi CHP'ye yakınlığıyla bilinen *Ulus* gazetesinin NATO sürecine destek veren yaklaşımı dikkat çekicidir. Bu tutum, CHP ile Demokrat Parti'nin dış politikalarının NATO özelinde ortaklaştığını gösterirken, gazetenin söylemi partizanlıktan çok ulusal çıkarları öncelleyen bir çizgiye oturmaktadır. *Ulus*, haber metinlerinde genellikle enformatif ve nötr bir dil kullanırken, köşe yazılarında daha eleştirel ve yorumlayıcı bir üslupla, güçlü ve mağrur bir ulus kimliği üzerinden Türkiye'nin Batı ittifakındaki yerini meşrulaştırmaya çalışmaktadır.

Ulus gazetesinin NATO üyeliği sürecine ilişkin haberlerinde resmi kaynaklara sıklıkla atıfta bulunması, olayları açıklayıcı ve tarafsız bir dille sunması ve bu haberleri ön sayfada öne çıkarması, McCombs ve Shaw'un gündem belirleme kuramının birinci düzey işleviyle örtüşmektedir. Bu bağlamda gazete, hangi konuların kamuoyu nezdinde öncelikli hale geleceğini belirleme sürecinde NATO üyeliğini siyasal gündemin merkezine yerleştirmektedir. Öte yandan, gazetenin köşe yazılarında farklı yaklaşımlar bulunsa da genel söylemin ulusal güvenlik tehdidi algısı ve Batı ittifakına bağlılıkta konsolide olduğu görülmektedir. Bu durum, gazetenin yalnızca hangi konuların önemli olduğunu değil, aynı zamanda bu konulara nasıl yaklaşılması gerektiğini de yönlendirdiğini, yani ikinci düzey gündem belirleme işlevi (çerçeveleme) üstlendiğini göstermektedir. Diğer yandan gazetenin kullandığı dil ve çerçeveler çoğunlukla dönemin hegemonik uluslararası siyaset söylemiyle örtüşmektedir. Muhalif bir gazete olmasına rağmen Türkiye'nin NATO üyeliğini Batı'nın liderliğinde bir özgür dünya vizyonunun parçası olarak kucaklayan bu hegemonik söylemi yeniden üretmekte, sadece köşe yazıları aracılığıyla geliştirilen eleştirel söylem ise oldukça cılız kalmaktadır.

Bu tutum, gazetenin ideolojik yöneliminin tarihsel bağlamı içinde değerlendirildiğinde anlam kazanmaktadır. CHP'nin 1940'ların ikinci yarısından itibaren benimsediği Batı yanlısı ve anti-komünist çizgi, *Ulus*'un söylemini belirleyen temel etkenlerden biridir. Sovyetler Birliği'nin Türkiye'den toprak ve üs taleplerine ilişkin söylemler, kamuoyunda komünizm karşıtı bir korku atmosferi yaratmış; hükümetin de desteğiyle basın üzerinden yürütülen kampanyalar, Batı'ya yönelimi meşrulaştıran ideolojik zemini güçlendirmiştir (Çelik, 2020). 4 Aralık 1945'te gerçekleşen Tan gazetesi baskını gibi olaylar, muhalif sol basının bastırılmasını ve anti-komünist kamuoyunun konsolide edilmesini sağlamıştır. Bu koşullar, CHP'nin ideolojik yönelimiyle uyumlu biçimde *Ulus* gazetesinin NATO üyeliğini ulusal güvenlik ve Batı ittifakı ekseninde olumlayan bir söylem geliştirmesini mümkün kılmıştır.

Vatan Gazetesi

Vatan gazetesi, 18–26 Şubat 1952 tarihleri arasında yayınlanan 12 haberde NATO/Atlantik Paktı sürecine yer vermiştir. Bu haberlerin tamamı düz haber formatındadır; gazetede bu konuyla ilgili köşe yazısına yer verilmemiş, tüm içerik bilgi temelli, açıklayıcı ve nötr bir söylemle hazırlanmıştır. Gazete, NATO üyeliğini bir dış politika gelişmesi olarak ele alırken, süreci teknik ve diplomatik bir çerçevede sunmaya özen göstermiştir. Toplamda altı haberde görsele yer verilmiştir ve görseller çoğunlukla NATO üyelik görüşmelerine dair önemli kişi, durum ve mekânları temsil etmektedir. Örneğin, 19 Şubat tarihli haberde Dışişleri Bakanı Fuat Köprülü ve heyeti Lizbon'a hareket eden uçağa binme anının; 21 Şubat tarihli haberde ise Lizbon'daki toplantının yapıldığı Yüksek Teknik Enstitüsü binasının fotoğrafına yer verilmiştir.

Haber metinlerinin başlıkları genellikle nötr ve bilgilendirici niteliktedir. Metinlerde kullanılan söylem, duygusal ve ideolojik çağrışımlardan arındırılmıştır. Bu durum, gazetenin habercilik yaklaşımında yorumdan uzak, bilgi temelli bir aktarım stratejisi benimsediğini göstermektedir. Ancak haberler çoğunlukla Anadolu Ajansı'na (12 haberin yedisi) ve devlet yetkililerinin açıklamalarına dayandığı için, resmi söylemle büyük ölçüde örtüşmektedir. Kullanılan anahtar kavramlar arasında “eşit haklarla kabul”, “tarihi celse”, “kuvvetli ve itibarlı Türkiye”, “medeniyetin korunması” ve “komünist tecavüze karşı iş birliği” gibi ifadeler öne çıkmaktadır. Açıklamalar çoğunlukla sürecin teknik aktarımı, dış politika vizyonu ve askeri entegrasyon bağlamında sunulmaktadır. *Ulus* gazetesi gibi, *Vatan* gazetesi de haberlerini büyük ölçüde diplomasi ve ulusal güvenlik çerçevelerinde yapılandırmıştır.

Gazete, 19 Şubat tarihli sayısında “Atlantik Paktına İltihakımız Dün Mecliste İttifakla Kabul Edildi” (Bkz. Ek 4) başlığıyla süreci duyurmuş, haberde mecliste alınan kararın ittifakla geçmesine ve partiler arası uzlaşuya vurgu yapılmıştır. Haberde Cumhurbaşkanı Celâl Bayar ile Başbakan Adnan Menderes’in demeçlerine yer verilmekle birlikte, bu ifadelerde övgüden ziyade daha ölçülü bir dil tercih edilmiştir. Örneğin, Dışişleri Bakanı Fuat Köprülü’nün Lizbon Konferansı hakkında yaptığı “Avrupa ve Akdeniz savunması askeri olarak tamamlanmıştır” açıklaması, NATO üyeliğini uluslararası güç dengeleri perspektifinden yorumlamaktadır.

21 Şubat tarihli haberde ise Köprülü’nün “Tek blok halinde aranızda yer almaya geldik” (Bkz. Ek 5) şeklindeki sözü öne çıkarılmıştır. Bu ifade, Türkiye’nin NATO’ya katılımının yalnızca askeri değil, aynı zamanda ideolojik bir yönelim olduğunu göstermektedir. Söz konusu cümle, Soğuk Savaş döneminde Batı Bloku ile bütünleşmeyi hem sembolik hem de siyasal bir gereklilik olarak sunmaktadır.

Vatan gazetesi, haberlerinde teknik, diplomatik ve açıklayıcı bir dil kullanmayı tercih etmiştir. Bu da duygusal ya da ideolojik yorumlardan uzak, olayları tarafsız bir şekilde aktarım stratejisi benimsemesi, gündem belirleme kuramının daha çok birinci düzey işlevine, yani “konuyu görünür kılma” sürecine karşılık gelmektedir. Eşitlik, kuvvet ve itibara yapılan vurgu, Türkiye’ye dair güçlü bir pozitif imaj çizmekte ve ulusal gurur hissini pekiştirmektedir. Diğer yandan “tarihi celse” gibi kavramlar ise NATO üyeliğini okuyucu nezdinde meşrulaştıran anahtar çerçeveleme unsurlarıdır.

Vakit Gazetesi

Vakit gazetesi, 18–26 Şubat 1952 tarihleri arasında toplamda 10 tane NATO/Atlantik Paketi içeriğe yer vermiştir. Bu içeriklerin 10’u haber, biri köşe yazısıdır. Haberler yoğun biçimde manşet veya birinci sayfada yer almıştır. Gazetede üç haberde görsel kullanılmış; 18 Şubat’ta Cumhurbaşkanı Celal Bayar’ın havaalanında karşılanma anı, 19 Şubat’ta Birleşmiş Milletler’de yapılan bir görüşmeye dair fotoğraf ve 20 Şubat’ta Türk heyetinin havaalanındaki görüntüsüne yer verilmiştir.

Vakit gazetesi de *Vatan* gibi 10 haberin yedisini Anadolu Ajansı’na ve devlet yetkililerinin açıklamalarına dayandırmış, *Ulus*’un aksine yabancı kaynaklara pek yer vermemiştir. NATO üyeliğini genellikle ulusal gurur, uluslararası saygınlık ve partiler üstü mutabakat temaları etrafında çerçevelemiştir. Haber metinleri içerisinde kullanılan retorikçi yansıtan anahtar kavramlar

ise “tam ve eşit haklar”, “hür dünya”, “milli birlik”, “demokrasi rejiminin gelişmesi”, “memleketin selameti ve bekası”, “parti farkı olmaksızın”, “milli bir zafer” ve “tarihi bir hadise” gibi kavramlar öne çıkmaktadır. Bunun yanı sıra, “Sovyet tecavüzü”, “komünist tehdidi” ve “Orta Doğu’nun müdafaa kalesi” gibi ifadelerle NATO üyeliği, yalnızca bir dış politika tercihi değil, aynı zamanda bir güvenlik stratejisi ve ideolojik pozisyonlanma olarak da çerçevelenmiştir.

18 Şubat 1952 manşetinde yer alan, Cumhurbaşkanı Celal Bayar’ın Londra’dan dönüşü ve “resmi törenle karşılanıyor” ifadesi, bu sürecin yalnızca bir hükümet başarısı değil, Türk ulusunun tamamına mâl edilen bir kazanım olduğu algısını yaratmaktadır. Bu tür bir dil, okuyucunun olayla özdeşleşmesini sağlarken, ulusal birlik ve dayanışma duygularını pekiştiren bir söylem stratejisi olarak değerlendirilebilir. “Meclisin bugünkü tarihi toplantısı” ifadesi, NATO üyeliğini yalnızca güncel bir siyasi olay olarak değil, tarihsel bir an olarak çerçevelemiştir. Bu dil, o anın önemini vurgulamakla kalmamakta, aynı zamanda okuyucuların bu olayın ulusal tarihin akışını değiştiren bir dönüm noktası olduğuna inanmasını sağlamaktadır. Söylemsel olarak, “tarihi” kavramı, olayın gelecekte de hatırlanacak bir başarı olarak konumlandırılmasını amaçlamaktadır.

19 Şubat 1952 tarihinde yayımlanan haber (Bkz. Ek 6), TBMM’nin Atlantik Pakti’na katılımı onaylamasıyla ilgilidir. “CHP, pakta iltihakımızı memnunlukla karşıladı” alt başlığı, NATO’ya katılım sürecinde ulusal bir konsensüs sağlandığını vurgulamaktadır. Muhalefetin desteğiyle birlikte bu kararın partiler üstü bir mesele olduğu mesajı verilmiştir. Bu yaklaşım, ulusal dayanışmayı ön plana çıkararak, NATO üyeliğinin ülke bütünlüğünü güçlendiren bir gelişme olarak sunulmasını sağlamaktadır. Gazetenin bu tür bir söylemi benimsemesi, okuyuculara, NATO üyeliğinin yalnızca bir hükümet kararı değil, geniş bir ulusal mutabakatın ürünü olduğu fikrini aşılacaktır.

Benzer şekilde 21 Şubat 1952 tarihinde “Atlantik Konseyi toplandı, Türk ordusunun cesareti övüldü” (Bkz. Ek 7) başlığıyla verilen haber de Türkiye’nin NATO’ya katılımını sadece siyasi değil, askeri bir başarı olarak da çerçevelemektedir. Türk ordusunun cesaretiyle ilgili yapılan övgüler, ulusal gurur duygusunu beslerken, Türkiye’nin NATO içerisindeki rolünün aktif ve güvenilir bir müttefik olarak algılanmasını sağlamaktadır. Bu söylem, askeri başarıyı ulusal kimliğin bir unsuru olarak kodlayarak, NATO üyeliğinin sadece bir ittifaka dâhil olmak anlamına gelmediği, Türk milletinin tarihsel

cesareti ve savaşçı kimliğiyle uyumlu bir adım olduğu algısını yaratmaktadır. Bu bağlamda, *Vakit* gazetesi, ulusal kimliği pekiştiren ve NATO'ya katılımı bu kimliğin bir devamı olarak gösteren bir söylem inşa etmektedir.

Vakit gazetesi haberlerinde, NATO'ya katılımı milliyetçi bir perspektifte sunarak okuyucuların gurur duygusunu pekiştirmiştir. "Tarihsel başarı" ve "uluslararası saygınlık" temalarıyla süreci, teknik detaylardan ziyade ulusal bir kazanım olarak öne çıkarmıştır.

Bu söylem gazetede yer alan tek köşe yazısıyla da desteklenmektedir. 20 şubat tarihli Asım Uz imzalı "Atlantik Paktı Millî Birlik Vesikası Oldu" başlıklı köşe yazısı, Türkiye'nin NATO'ya katılımını sadece bir dış politika başarısı olmanın ötesinde demokratik, siyasal uzlaşının ve toplumsal bütünleşmenin bir göstergesi olarak sunmaktadır. Us'a göre Türkiye'nin Atlantik Paktı'na dâhil olması, yalnızca güvenlik stratejileri açısından değil, aynı zamanda ülke içindeki siyasal atmosferin yumuşması ve demokrasi pratiğinin gelişmesi bakımından da tarihi bir dönemeçtir: "Türkiye'nin Atlantik Paktına katılması münasebetiyle Büyük Millet Meclisi'nde cereyan eden müzakereler yalnız milli emniyetimiz bakımından değil, memleketimizde demokrasi rejiminin gelişmesi noktasından da tarihi bir hadise olmuştur." Yazı, TBMM'de NATO üyeliğine dair yapılan görüşmelerin partiler üstü bir uzlaşma ortamında geçtiğini ve muhalefetin dahi hükümeti tebrik ettiğini belirtir. Bu bağlamda, NATO üyeliğini mümkün kılan yasanın yalnızca bir dış politika kararı değil, millî mutabakatın simgesi olan bir belge olarak değerlendirilmesi önerilir: "Türkiye'nin Atlantik Paktı'na katılmasını temin eden kanun aynı zamanda bir millî birlik vesikası şeklini almış, oybirliği ile Meclis'te çıkmıştır." Yazı, genel olarak NATO üyeliğini millî bir zafer, bir demokratik olgunluk göstergesi ve siyasal kutuplaşmayı azaltabilecek bir fırsat olarak sunmaktadır.

Vakit gazetesinin haberlerinde "Millî birlik", "memleketin selameti", "komünist tehdit", "demokrasi rejiminin gelişmesi" gibi kavramlar sıkça vurgulayarak, NATO üyeliği ideolojik bir yönelim ve toplumsal bütünleşme aracı olarak sunulmuştur. Bu durum kamuoyunun NATO üyeliğine nasıl bir anlam yüklemesi gerektiğini biçimlendirmiştir. Entman'ın bahsettiği "bazı yönleri öne çıkarma ve bazılarını geri plana itme" işlevi burada açıkça görülmekte; askeri başarı, partiler üstü uzlaşma ve milli gurur gibi temalar ön plana çıkarılarak NATO üyeliği ulusal bir zafer olarak sunulmaktadır.

Ulus, Vatan ve Vakit gazetelerinde Türkiye'nin NATO üyeliği sonrası ilk haftada yayımlanan haberler, her üç gazetenin de bu gelişmeyi olumlu

karşılığını ve Türkiye'nin Batı ittifakına katılımını hem ulusal güvenlik hem de uluslararası saygınlık açısından bir kazanım olarak çerçevelediğini göstermektedir. Gazetenin ideolojik ve politik konumlanmalarına göre söylemsel tercihleri farklılıklar gösterse de hepsinin konuya eşit derecede önem vermesi ve benzer temaları işlemesi dikkat çekicidir.

Ulus gazetesi, üyeliği partiler üstü bir mesele olarak tanımlarken, özellikle köşe yazılarında Türkiye'nin kendi güçlü, bağımsız duruşunu sürdürmesi gerektiğine vurgu yapmıştır. NATO üyeliğini bir zorunluluk değil, Türk milletinin tarihsel yönelimine ve CHP'nin mirasına uygun bir tercih olarak sunmuş; bu söylemde milli gurur ve ulusal egemenlik vurgusu ön planda yer almıştır.

Vatan gazetesi ise DP'ye yakın bir çizgide, hükümetin diplomatik başarısını ön plana çıkarmış; üyeliği Batı ittifakına tam entegrasyonun ve Türkiye'nin modernleşme sürecinin bir göstergesi olarak yansıtmıştır. Ancak bununla birlikte *Vatan*'da da dikkat çeken bir söylem Türkiye'nin NATO'ya koşulsuz bel bağlamaması ve ulusal savunma kapasitesinin artırılmasının gerekliliğidir. Bu doğrultuda gazetenin, üyeliği bir son değil, dış politikada dengeli ve özerk bir çizgi oluşturmak için bir fırsat olarak değerlendirdiği söylenebilir.

Vakit gazetesi ise üyeliği bir güvenlik zorunluluğu olarak kabul etmekle birlikte, Türkiye'nin bu ittifaka muhtaç bir ülke olmadığını vurgulamış ve halkçı-milliyetçi bir söylem üretmiştir. Bu bağlamda *Vakit*'in haberleri daha enformatif ve sade bir yapıdayken, tek köşe yazısında ise eleştirel ama ulusal gurur odaklı bir ton belirgindir.

Bulgular basında NATO üyeliğinin genel olarak desteklendiği (Emiroğlu, 2003) ve olumlu karşılandığı (Özçelik, 2003; Erdem, 2018) yönündeki daha önceki tespitlerle de örtüşmektedir. Ancak bu çalışma, NATO'ya üyeliğin hemen ardından oluşan medya temsillerini inceleyerek, üyeliğin nasıl anlamlandırıldığı ve topluma nasıl sunulduğu üzerine yoğunlaşmakta ve bu yönüyle literatürdeki bir boşluğu doldurmaktadır. Her üç gazete de NATO üyeliğini diplomasi, modernleşme ve ulusal güvenlik bağlamlarında çerçevelemiş, fakat bunu farklı retorik stratejilerle yaparak, üyelik sonrası oluşan hegemonik uluslararası söylemin içeride farklı biçimlerde yeniden üretildiğini göstermiştir.

NATO üyeliğine ilişkin söylemin yalnızca haber dilinin bir yansıması olmadığı; aynı zamanda siyasal iktidarın dış politika tercihlerini

meşrulaştırılan bir anlam inşası işlevi de üstlendiği görülmektedir. Bu bulgu, çalışmanın kuramsal temelini oluşturan gündem belirleme ve çerçeveleme yaklaşımlarıyla örtüşmektedir. Gündem belirleme açısından bakıldığında, basın NATO'ya katılım konusunu incelenen bir haftalık dönemde öne çıkan başlıca siyasal meselelerden biri haline getirmiş ve kamuoyunun dikkatini bu alana yönlendirmiştir. Çerçeveleme düzeyinde ise NATO üyeliği, “ulusal çıkar”, “Batı ile bütünleşme” ve “tarihsel başarı” gibi olumlu söylemler üzerinden sunularak, iktidarın dış politika yöneliminin meşrulaştırılmasına hizmet etmiştir. Dolayısıyla, dönemin basını yalnızca bilgi aktaran bir araç değil; aynı zamanda gündemi şekillendiren, olaylara belirli bir bakış açısı kazandıran ve bu yolla egemen söylemin oluşumuna aktif biçimde katkıda bulunan bir aktör olarak işlev görmüştür.

Sonuç

Bu çalışma, Türkiye'nin NATO'ya katılımının hemen ardından basında öne çıkan ilk yorumları incelemeyi amaçladığından, kapsamı bilinçli olarak dar tutulmuştur. Analiz, 18–26 Şubat 1952 tarihleri arasındaki bir haftalık dönem ve üç ulusal gazeteyi (*Ulus*, *Vatan*, *Vakit*) kapsamaktadır. Dolayısıyla araştırmanın amacı, basının uzun dönemli dış politika söylemini ortaya koymak değil; Türkiye'nin NATO üyeliğine dair erken dönemde oluşan söylemsel yönelimleri anlamaktır.

Örnekleme, dönemin gazetelerine erişim olanakları ve farklı ideolojik yaklaşımları temsil etme amacı gözetilerek belirlenmiştir. Bununla birlikte, dönemin iktidar partisi Demokrat Parti'nin yayın organı olan *Zafer* gazetesinin arşivine erişilememesi araştırmanın önemli bir sınırlılığıdır. Ancak incelenen gazetelerde hükümet politikalarının ve dönemin önde gelen siyasetçilerinin açıklamalarına sıkça yer verilmesi, NATO üyeliğinin iktidar söylemiyle uyumlu biçimde geniş bir meşruiyet çerçevesinde sunulduğunu göstermektedir. Bu nedenle, *Zafer* gazetesinin eksikliği bulguların genel yönelimini temelden değiştirmemektedir.

Nitekim karşılaştırmalı analiz NATO üyeliğinin neredeyse tüm yayın organlarında partiler üstü bir mesele olarak sunulduğunu göstermektedir. Ulusal güvenlik kaygıları ve Sovyet tehdidi etrafında şekillenen bu ortaklaşma, Türkiye'nin Batı ile bütünleşme sürecinin yalnızca dış politik bir yönelim değil, aynı zamanda modernleşme projesinin sürekliliği olarak konumlandırıldığını ortaya koymaktadır.

Yalnızca bir haberini Anadolu Ajansı'na dayandıran *Ulus* hariç, gazetelerin haber metinleri ağırlıklı olarak ajans kaynaklarına ve resmi açıklamalara

dayandığı için, içerikler büyük oranda nötr ve enformatif bir yapıda sunulmuştur. Bu yapı, gazetelerde kullanılan görsel seçimlerinde de görülmektedir. Bir olayın çerçevelemesinde önemli bir katkı sunabilecek görsellerden bu yönüyle faydalanılmamış, büyük oranda NATO'ya veya haberde geçen argümanlara doğrudan atıf yapmayan; dönemin siyasetçilerini, toplantı sahnelerini vb. yansıtan dekoratif görseller tercih edilmiştir. Ancak bu biçimsel nötrlük, söylemsel düzeyde aslında güçlü bir yönlendirme işlevi üstlenmektedir. “Sovyet tehdidi”, “hür dünya” ve “eşit ve tam üyelik” gibi tekrar eden anahtar kavramlar aracılığıyla, kamuoyunun NATO üyeliğini hem rasyonel hem de duygusal düzlemde olumlaması teşvik edilmiştir. Bu bağlamda, McCombs ve Shaw'un gündem belirleme kuramı çerçevesinde değerlendirildiğinde, gazeteler hem hangi konuların önemli olduğunu belirleme (birinci düzey) hem de bu konulara nasıl yaklaşılması gerektiğini şekillendirme (ikinci düzey) işlevini üstlenmiş görünmektedir.

Siyasi yelpazenin farklı uçlarında konumlanan gazetelerin bu derece örtüşen bir söylem üretmesi, basının o dönemde ulusal çıkar tanımının ve uluslararası konumlanmanın sınırlarını hegemonik bir çerçeve içinde yeniden ürettiğini göstermektedir. *Ulus* gibi muhalefet partisine yakın gazeteler dahi dış politika söz konusu olduğunda hükümetin NATO çizgisiyle büyük ölçüde paralel bir duruş sergilemiş; eleştirel sesler ise yalnızca köşe yazıları düzeyinde ve oldukça sınırlı biçimde varlık gösterebilmiştir. Ancak özellikle köşe yazılarında öne çıkan bir diğer önemli söylem, Türkiye'nin NATO'ya yöneliminin Batı'ya tam bir bağımlılık anlamına gelmediği, ülkenin kendi güçlü ve tutarlı duruşunu koruyarak bu sürecin parçası olması gerektiği vurgusudur.

Sonuç olarak, Türkiye'nin NATO'ya katılımı, basında yalnızca bir dış politika tercihi olarak değil, aynı zamanda Türkiye'nin modernleşme yönelimi, ulusal kimliği ve uluslararası meşruiyeti açısından bir eşik olarak temsil edilmiştir. Türk basını, bu süreci hem meşrulaştırıcı hem de yönlendirici bir söylem alanı olarak kullanmış; böylece uluslararası hegemonik söylemin yerel düzeyde yeniden üretilmesinde merkezi bir rol oynamıştır. Diğer yandan, köşe yazıları aracılığıyla cılız da olsa ifade edilen ulusal güç ve egemenlik vurguları, bu söylemin tamamen edilgen bir çerçeveye hapsolmediğini, yer yer dirençli ve öz güvenli bir ton da barındırdığını göstermektedir.

Çalışmanın yalnızca bir haftalık zaman dilimine odaklanması da başka bir sınırlılığı oluşturmaktadır. Bulgular, bu döneme özgü söylemsel yoğunlukları ve ilk tepkileri yansıtmaktadır; dolayısıyla uzun vadeli meşrulaştırma

süreçlerini temsil etme iddiasında değildir. Gelecekte yapılacak araştırmalar, daha geniş bir örneklem ve uzun zaman dilimleri üzerinden Türkiye basınında NATO söyleminin zaman içindeki dönüşümünü daha kapsamlı biçimde ortaya koyabilir.

Bu yönüyle mevcut çalışma, dönemin tüm medya görünümünü sunmayı değil, erken dönemde şekillenen söylemsel eğilimleri görünür kılmayı hedeflemektedir. Böylece hem tarihsel bağlam hem de yöntemsel yaklaşım bakımından gelecekteki daha kapsamlı çalışmalar için bir başlangıç noktası oluşturmaktadır.

Sonnotlar

1- Çalışmada bazı kodlama değişkenleri çok sınırlı sayıda haber için geçerliydi (bazı durumlarda yalnızca 2 haber). Bu kadar küçük örneklemle her bir değişken için ayrı Cohen's Kappa değeri hesaplamak istatistiksel olarak anlamlı ve yorumlanabilir sonuçlar vermemektedir. Bu nedenle sadece kodlama cetveli için genel Kappa değeri hesaplanmıştır. Nitel ve küçük, amaçlı örneklemeleri olan araştırmalarda ICR hesaplanmasına yönelik tartışmalar için bkz. O'Connor ve Joffe, 2020.

2- "Mesela bunlardan biri, tecavüz doğrudan doğruya Rusya'dan gelmez, Bulgaristan ve Arnavutluk gibi peyklerden gelirse, Amerika'nın harekete geçmeyeceğine dairdir."

Kaynakça

Balcı A (2019). Demokrat Parti ve Cumhuriyet Halk Partisi dönemlerinde Türkiye'nin NATO'ya giriş denemeleri ve Türkiye'nin NATO'ya girişi 1945-1960. *Siirt Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 7(13), 251-276.

Balcioglu M (2005). Cumhuriyet dönemi Türk dış politikası. İçinde: *Türkiye Cumhuriyeti Tarihi II*, Ankara: Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, 411-515.

Bozkurt İ (2008). Türk kamuoyunda Amerika imgesi (1945-1980). (Basılmamış doktora tezi). İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü.

Cengiz R (2009). NATO'ya giriş sürecinde Türk-Amerikan ilişkileri ve Amerikan askeri yardımlarının TSK'ya etkisi. (Basılmamış doktora tezi). Ankara: Ankara Üniversitesi.

Çelik A (2020). Soğuk Savaşın başlarında Türkiye'de anti-komünizm etkisinde milliyetçilik ve din. *Firat University Journal of Social Sciences*, 30(1), 399-411. doi: 10.18069/firatsbed.664377

Downs A (1972). Up and down with ecology—The issue attention cycle. *Public Interest*, 28, 38-50.

Efe İ (2019). NATO'ya üyelik sürecinde Türkiye-ABD ilişkileri ve Türk kamuoyundaki akisleri. *History Studies*, 11(2).

Emiroğlu H (2003). Türkiye'nin Atlantik Paktına giriş süreci ve Türk basınının tutumu. *İstanbul Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, (28).

Entman R M (1991). Framing U.S. coverage of international news: Contrasts in narratives of the KAL and Iran Air incidents. *Journal of Communication*, 41(4), 6–27.

Erdem Ş C (2019). Türkiye'nin NATO'ya girişi ve basındaki yankıları. İçinde: *Yeditepe University Department of History 1st International Turkish Culture and History Symposium*, 19-20.

Erhan Ç (2009). ABD ve NATO'yla ilişkiler. İçinde: Oran B (Ed.), *Türk dış politikası: Kurtuluş Savaşı'ndan bugüne olgular, belgeler, yorumlar*, İstanbul: İletişim Yayınları, 522-575.

Feges F (1999). Medya, iktidar, ideoloji. İçinde: Küçük M (Der.), *Eleştirel kitle iletişim araştırmaları ve medya etkileri; yok olan izleyici sorunu*, Ankara: Ark Yayınları, 309-330.

Gök S (2003). Türk siyasal yaşamında Vatan gazetesi (1950-1960). (Basılmamış yüksek lisans tezi). Ankara: Ankara Üniversitesi.

Işık M (2001). Basının kamuoyu oluşturma fonksiyonu: Bir örnek olay olarak 24 Aralık 1995 genel seçimleri sonrasında ANAP-RP koalisyon görüşmelerine basının yaklaşımı. *Selçuk İletişim*, 2(1), 142–158.

Konyar H (1999). *Ulus gazetesi, CHP ve Kemalist ilkeler*. İstanbul: Bağlam Yayıncılık.

Landis J R ve Koch G G (1977). The measurement of observer agreement for categorical data. *Biometrics*, 33(1), 159–174. <https://doi.org/10.2307/2529310>

Lippmann W (1922). *Public opinion*. New York: Harcourt, Brace and Company.

Mutlu E (1994). *İletişim sözlüğü*. Ankara: Ark Yayınları.

Olpak Koç C (2023). Bir dönemin tanığı olarak Vakit gazetesi. *Edebi Eleştiri Dergisi*, 201–212. <https://doi.org/10.31465/eeder.1398562>

Özçelik M H (2003). Türk basınında Türkiye'nin NATO'ya giriş süreci (1948-1952). (Basılmamış yüksek lisans tezi). İstanbul: Marmara Üniversitesi.

Saraçoğlu C (2007). Türk dış politikasının tarih yazımında Soğuk Savaş ve Türkiye-SSCB ilişkileri. *Praksis*, 17, 57–68.

Sevinkoş A (2020). Basının kamuoyu oluşumundaki etkisine bir örnek olay: Türkiye'nin NATO üyeliği süreci. (Basılmamış yüksek lisans tezi). Konya: Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Stemler S (2000). An overview of content analysis. *Practical Assessment, Research and Evaluation*, 7(7), 1–7.

O'Connor C ve Joffe H (2020). Intercoder Reliability in Qualitative Research: Debates and Practical Guidelines. *International Journal of Qualitative Methods*. Vol 19, 1–13. <https://doi.org/10.1177/1609406919899220>

Tekbaş B ve Erkmen Ö (2025). 18 Şubat 1952'nin Ardından: Türk Basınında NATO'ya Katılıma Dair İlk Yorumlar. *Mülkiye Dergisi*, 49(4), 724-757. 750

Tokgöz E ve İmik Tanyıldızı N (2023). Gündem belirleme ve çerçeveleme teorileri bağlamında TASS ve Ukrinform haber ajanslarının Rusya-Ukrayna savaş sunumlarının incelenmesi. *Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 25(1), 61–92. <https://doi.org/10.16953/deusosbil.1238337>

Topuz H (1996). *100 soruda başlangıçtan günümüze Türk basın tarihi: Davalar, hapisler, saldırılar, faili meçhul cinayetler ve holdingler*. İstanbul: Gerçek Yayınevi.

Tüter M (2015). Türk-Amerikan ilişkilerinin kökenleri. *Uludağ Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 34(2), 153–176.

Ülman A (1968). Türk dış politikasına yön veren etkenler (1923-1968) I. *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 23(03), 1-24.

Ünsal P (2011). Türk tarih yazımında çok partili hayata geçiş (1945-1950). İçinde: *Cumhuriyet Döneminde Türkiye’de Tarihçilik ve Tarih Yayıncılığı Sempozyumu*, Ankara: Türk Tarih Kurumu, 893-909.

van Dijk T A (1993). Principles of critical discourse analysis. *Discourse & Society*, 4(2), 249-283.

van Dijk T A (2001). Critical discourse analysis. İçinde: Tannen D, Hamilton H E ve Schiffrin D (Ed.), *The handbook of discourse analysis* (1. Baskı). Oxford: Blackwell Publishers.

van Dijk T A (2003). Söylem ve ideoloji: Çok alanlı bir yaklaşım. İçinde: Ateş N (Çev.), Çoban B ve Özarslan Z (Haz.), *Söylem ve ideoloji*. İstanbul: Su Yayınları.

Vreese C H (2005). News framing: Theory and typology. *Information Design Journal + Document Design*, 13(1), 51–62.

White M D ve Marsh E E (2006). Content analysis: A flexible methodology. *Library Trends*, 55(1), 22–45.

Ekler

Gazete Adı:	
Haber Tarihi:	
Haber Başlığı:	
1. Gündem Belirleme ve Haber Öne Çıkarma	
Haberin Türü:	<i>Haber, olgusal bilgi aktarımına dayalı metinleri; köşe yazısı ise yazarın kişisel değerlendirme, yorum veya argümanlarını içeren yazıları ifade eder. Eğer metin belirgin biçimde yazar adıyla yayımlanmış ve değerlendirme içeriği taşıyorsa “köşe yazısı” olarak kodlanmalıdır.</i>
- [] Haber (yazarı belli mi? E/ H)	
- [] Köşe yazısı / Yazarı:	
Haberin Yeri:	<i>Manşet veya birinci sayfa haberleri, gazetenin gündem önceliklerini ve konunun kamusal önem derecesini gösterir.</i>
- [] Manşet	
- [] Birinci sayfa	
- [] İç sayfa	

Haberin Sayfadaki Konumu:	<i>Haberin sayfada görünür biri konumda olması ve büyük yer kaplaması gazetesinin gündem önceliklerini ve konunun kamusal önem derecesini gösterir.</i>
- [] Manşet haberi	
- [] Ön sayfada küçük haber	
- [] İç sayfalarda geniş yer verilmiş	
- [] İç sayfalarda küçük haber	
Haberin Uzunluğu: (sütun/satır ölçüsü)	
Kaç sütuna yayılmış? 1 - 2 - 3 - 4 - 5 - 6 - 7 - 8 Sütundaki büyüklüğü 1 – ½ - ¼ - 1/8	
Kaç sütuna yayılmış? 1 - 2 - 3 - 4 - 5 - 6 - 7 - 8 Sütundaki büyüklüğü 1 – ½ - ¼ - 1/8	
Haberin Görsel Kullanımı:	<i>Görselin türü ve içeriği, haberin hangi çerçevede sunulduğuna dair ipucu</i>
- [] Fotoğraf var (<i>içeriği:</i>)	<i>çerçeve</i>
- [] Karikatür veya illüstrasyon varsa (<i>içeriği:</i>)	<i>çerçeve</i>
(<i>içeriği:</i>)	<i>güvenlik çerçevesi</i>
- [] Harita var (<i>içeriği:</i>)	
- [] Görsel kullanılmamış	
2. Söylem ve Çerçeveleme Teknikleri	
Başlık Türü:	<i>Nötr: Haber içeriğini yansıtmakla yetinen, değer yargısı taşımayan başlıklar.</i>
- [] Nötr bilgilendirici başlık	
- [] Olumlu başlık	<i>Olumlu: Türkiye'nin NATO üyeliğini başarıyla kazanç, ilerleme gibi olumlu çağrışımlarla sunan başlıklar.</i>
- [] Olumsuz başlık	<i>Olumsuz: Eleştirel, risk veya tehdit vurgusu yapan başlıklar.</i>
- [] Dikkat çekici başlık	<i>Dikkat çekici: Alışılmadık söylem, soru cümlesi, metafor, ünlem vb. unsurlarla duygusal/retorik etki yaratmayı amaçlayan başlıklar.</i>
Haberin Kullandığı Söylem Türü:	<i>Resmi devlet söylemi: Devlet kurumları, hükümet temsilcileri veya resmi ajanslardan alınan ifadelerin baskın olduğu; ulusal çıkar, güvenlik, itibar gibi</i>
- [] Resmi devlet söylemi ağırlıklı	
- [] Eleştirel/sorgulayıcı söylem	
- [] Halkın görüşlerine dayalı söylem	
- [] Uluslararası aktörlerin söylemi öne çıkarılmış	
çıkartılmış	<i>Eleştirel/sorgulayıcı: Resmi açıklamalara karşı alternatif görüşler veya şüphe belirten ifadelerin öne çıktığı haberler.</i>
- [] Nötr / Belirgin bir söylemi yok	<i>Halkın görüşlerine dayalı: Vatandaşların veya sivil toplumun değerlendirmelerine odaklanan, mikro düzeyde tepkileri aktaran haberler.</i>
	<i>Uluslararası aktörlerin söylemi: Yabancı devletler veya uluslararası örgüt temsilcilerinin değerlendirmelerini temel alan haberler.</i>

Haberin Kaynak Kullanımı:	<i>Kaynak işaretlendikten sonra ünvanı, ismi de yazılmalı.</i>
- [] Resmi yetkililer	
- [] Muhalefet yetkilileri	
- [] Askeri yetkililer	<i>Yalnızca haberin bilgi kaynağı olarak kullanılan aktörler işaretlenmelidir.</i>
- [] Halktan görüşler (vatandaş röportajları vb.)	<i>Haberde adı geçen her kişi/kurum kaynak sayılmaz; yalnızca içeriğe bilgi değerlendirme veya açıklama sağlayanlar kaynak olarak kodlanmalıdır.</i>
- [] Yabancı devlet yetkilileri	
- [] Uluslararası kuruluşlar	
- [] Ajans / AA	
- [] Yabancı basın	
- [] Diğer: _____	
Alıntı Kullanımı:	<i>Alıntı, tırnak içinde doğrudan ifade edilmelidir.</i>
- [] Devlet yetkililerinden alıntılar	<i>Parafraz edilen ifadeler alıntı olarak değerlendirilmez.</i>
- [] Muhalefetten alıntılar	
- [] Yurttaşların veya sivil toplumun görüşleri	<i>Doğrudan alıntılar haberin çerçevesini ve söylemini şekillendiren önemli göstergelerdir.</i>
- [] Yabancı aktörlerden alıntılar	
- [] Yabancı basından alıntılar	
- [] Alıntı kullanılmamış	
- [] Diğer: _____	
Haberin Çerçevesi:	
- [] Askeri/ulusal güvenlik çerçevesi	<i>Askeri/ulusal güvenlik: Savunma, tehdit, ittifak veya güvenlik vurgusu.</i>
- [] Ekonomik fayda/maliyet çerçevesi	
- [] Siyasi/diplomatik çerçeve	<i>Ekonomik: NATO üyeliğinin ekonomik etkileri, ticaret, maliyet veya fayda söylemleri.</i>
- [] Kültürel/toplumsal çerçeve	<i>Siyasi/diplomatik: Dış politika dengeleri, uluslararası ilişkiler, hükümetler arası müzakereler.</i>
- [] Diğer: _____	<i>Kültürel/toplumsal: Türkiye'nin Batı dünyasına entegrasyonu, kimlik, modernleşme gibi toplumsal veya kültürel temalar.</i>
Haberin İçinde Kullanılan Retorik	
Unsurlar	<i>Propaganda dili: Açık biçimde yönlendirici, "zorunluluk", "gereklilik" gibi kesin yargılar.</i>
- [] Propaganda dili	
- [] Duygusal/ideolojik çağrışımlar	<i>Duygusal/ideolojik çağrışımlar: "Onurlu milletimiz", "medeniyet yolunda adım" gibi değer yüklü ifadeler.</i>
- [] Tarafsız ve objektif anlatım	
- [] Açıkça eleştirel veya sorgulayıcı anlatım	<i>Tarafsız anlatım: Değer yargısı içermeyen, bilgi aktarımına dayalı.</i>
	<i>Eleştirel anlatım: Hükümet politikaları veya NATO üyeliği konusunda şüphe, risk veya karşıtlık belirten üslup.</i>

Metin içinde kullanılan kavramlar ve Retoriği ve çerçeveyi yansıtır – en çok vurgulanan, dikkat çeken kavramlar Anahtar Kelimeler: yazılmalıdır.

3. Genel Değerlendirme

Haberin Genel Tonu: *Metnin genel yönelimi dikkate alınarak haberin okuyucuda oluşturduğu izlenim kodlanır.*

- [] NATO'ya katılımı olumlu çerçevede sunuyor

- [] NATO'ya katılımı eleştirel çerçevede sunuyor

- [] Dengeli ve objektif bir haber dili kullanıyor

Haberin Olası Etkisi: *Haberin olası işlevi, içeriğin ima ettiği yönelim (olumlama, sorgulama, bilgilendirme) üzerinden değerlendirilir.*

- [] Olumlama

- [] Sorgulama

- [] Bilgilendirme

Olumlama: Açık ve net argümanlar/alıntılarla olumlu bir gelişme olduğunu savunmalı. Kamuoyu desteğini güçlendirme amacı taşımalı.

Sorgulama: Açık ve net argümanlar/alıntılarla eleştirmeli/riskleri aktarmalı

Bilgilendirme: Süreçle ilgili bir duygu yaratmaktan ziyade bilgi vermeli ve bir analitik çerçeve sunmalı.

Ek 1. Kodlama Cetveli

Ek 2. Uluş Gazetesi, 19 Şubat 1952

Ek 3. Uluş Gazetesi, 22 Şubat 1952

Ek 4. Vatan Gazetesi, 19 Şubat 1952

Ek 5. Vatan Gazetesi, 21 Şubat 1952

Ek 6. Vakit Gazetesi, 19 Şubat 1952

Ek 7. Vakit Gazetesi, 21 Şubat 1952